

KOMPOSTERINGS- GUIDEN

Kompostera mera
– din insats för miljön

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<u>Hur funkar komposten?</u>	3
<u>Hushållsavfall</u>	4
<u>Var lägger man vad?</u>	5
<u>När komposten inte fungerar Felsökningstabell</u>	5
<u>Vad gör man med den färdiga komposten?</u>	7
<u>Vill du veta mer -litteraturlista och adresser</u>	9

Varför kompostera?

Att kompostera för-
multningsbart avfall
som matrester, hus-
hållspapper och ägg-
kartonger är bra för
miljön. Om du
komposterar bidrar
du till minskade sop-
berg och färre trans-
porter. Dessutom får
du själv ett utmärkt
och mycket billigt
jordförbättrings-
material på köpet.
Börja kompostera –
det vinner både du
och miljön på!

Hur funkar komposten?

Komposterbart avfall kan läggas i en öppen eller en sluten behållare beroende på vad komposten innehåller. Trädgårdskompost bestående av grenar, gräsklipp och liknande slänger du i en öppen trädgårdskompost. Matrester däremot måste komposteras i en sluten behållare för att undvika råttor och andra skadedjur.

Oavsett vilken typ av kompost det gäller så händer samma sak med det du slängt i den. Organiska ämnen bryts ner av bakterier, svampar och småkryp. Detta kallas förmultning. För att förmultningen ska starta krävs syre, näring och fukt. När förmultningen är igång frigörs energi och det blir varmt. Det är ett tecken på att det fungerar.

När kompostmaterialet förmultnat blir det kompostjord. Denna jord är mycket näringsrik och kan med fördel användas i köksträdgården som gödning. Med en kompost kan du alltså följa t.ex. en tomats kretslopp från frö, till tomat och åter till jord.

Trädgårdskompost

En trädgårdskompost kan göras i en enkel, öppen behållare som du kan snickra av några brädor. Lämna botten öppen så att småkryp som maskar och gräsuggor fritt kan röra sig mellan komposten och marken och hjälpa till med nedbrytningen.

Så här gör du:

- Finfördela och blanda det material som du slänger i din trädgårdskompost.
- Blanda nytt kompostmaterial med gammal kompostjord.
- Se till att komposten har tillräcklig lufttillförsel, d.v.s. packa inte materialet för hårt.
- Placera komposten i skugga så att den inte torkar ut när det blir varmt.

Dessutom kan du:

- Ytkompostera! Det betyder att du ska låta gräsklipp och löv ligga kvar på gräsmattan. Det ger dig en naturlig gödsling av gräset och dessutom slipper du en hel del jobb. För att snabba på nedbrytningen kan du ta ett varv med gräsklipparen som finfördelar gräs och löv så att det lättare bryts ned av maskar och mikroorganismer. Använd gärna handgräsklippare eller annat miljövänligt alternativ.

Om du har tillgång till en kompostkvarn så kan även kvistar och grenar ytkomposteras under buskar och i rabatter. Flisen från kompostkvarnen skyddar dessutom mot uttorkning och minskar ogrästillväxten.

Om du själv inte kan kompostera kan du lämna ditt trädgårdsavfall till återvinningscentralen.

Tänk på att kompostering i en öppen, oisolerad kompost tar tid. Det tar minst ett år innan du får färdig kompostjord.

Hushållsavfall

Kompostering av köksavfall måste ske i en sluten behållare som är avsedd för hushållskompostering. Det finns såväl maskkomposter som isolerade varmkomposter som kan användas om du vill kompostera dina matrester.

Så här gör du:

- Behållaren ska vara sluten men ej lufttät.

Den ska vara sluten för att djur och fåglar inte ska kunna ta sig in i kompostbehållaren. Komposten måste alltså ha både lock och bottenplatta. Ett metallnät med maskvidd under 5 millimeter bör finnas i botten av behållaren för att utestänga gnagare.

- God syretillförsel är viktigt för att nedbrytningen ska fungera. För att öka syretillförseln kan du lägga kvistar i botten av komposten. Glöm inte att röra om i kompostmaterialet. Det kan vara svårt att röra om i komposten men man kan ta en pinne och sticka djupa hål med vid behov. Tänk på att använt hushållspapper fungerar som viktiga syrefickor i komposten.

-Balansen mellan kol och kväve måste vara rätt i en hushållskompost. Matrester innehåller mycket kväve och trädgårdsavfall är rikt på kol. Glöm inte att blanda i lämpligt strö för att öka kolhalten i din hushållskompost. Lämpligt strö är finkornigt sågdu. Hyvelspån och torvströ fungerar inte lika bra. En vettig dosering är en del strö/trädgårdskompost per tre delar hushållsavfall. Detta strö ska läggas i varje gång du lägger i hushållsavfall.

-Nedbrytningsprocessen och temperaturen.

Kompostens organismer arbetar när temperaturen är mellan +2 och +70 grader Celsius. En isolerad kompost kan hållas igång även under de kalla vintermånaderna eftersom det bildas värme vid nedbrytningen. Tänk på att förse komposten med material kontinuerligt för att hålla den varm när det är kallt ute.

Om komposten blir kall på vintern så kan du tillfälligt lägga lite varm sand eller en flaska

med varmt vatten i komposten för att starta förmultningen igen. I samband med extrem kyla avstannar förmultningen under längre tid, men startar igen när temperaturen stiger över 0 °C. Då är det bra att inte ha en för liten behållare.

- En kompost tål inte uttorkning.

Det är viktigt att hålla rätt fuktighet i komposten. Om du använder tillräckligt mycket strö så hjälper det till att bevara fukten. Kompostmassan ska kännas som en urkramad tvättsvamp när fuktigheten är rätt. Dålig lukt i komposten tyder på att den är alltför fuktig. Myror är ett tecken på att komposten är för torr.

- Finfördela ditt kompostmaterial.

För stora bitar hämmar kompostprocessen.

**Mmmm... mera mat!
Idag vill jag ha teblad och
lite fruktrester. Tack!**

Isolerad kompost

Komposteringsprocessen kan gå fort och du kan vara tvungen att efterkompostera jorden. Det kan du göra i en oisolerad behållare eller direkt på marken. Tänk på att täcka den halvfärdiga kompostjorden så att den inte lakas ur när det regnar.

Maskkompost

En maskkompost är en sluten kompost och kan användas till hushållsavfall. Det är viktigt att du tillför mycket organiskt material, ex. matrester, som maskarna tycker om.

Maskkomposten fungerar bäst under den varma årstiden eftersom maskarna går i dvala om det blir för kallt. Men inte heller hög värme uppskattas av maskarna och därför ska komposten utformas så att maskarna kan röra sig mellan den svalare marken och komposten.

Om du vill veta mer om maskkomposter så rekommenderar vi litteratur i litteraturlistan på sista sidan.

LÄGG I TRÄDGÅRDSKOMPOSTEN:

Trädgårdsavfall, gräsclipp, grästorv, häcklipp, löv, barr, frukt, blast och andra växtrester. Fruktröster och skal. Grönsaks- och rotfruktsrens. Du kan även blanda i stallgödsel, kaffesump och teblad.

LÄGG I HUSHÅLLSKOMPOSTEN:

Kaffefilter med sump, tepåsar och teblad. Hushållspapper och äggkartonger. Vissna blommor och blomrester. Äggskal, mjölkprodukter, kött- och fiskrens (OBS! var noga med att täcka med strö) samt alla slags matrester.

Lägg INTE i komposten:

Plast
Metall
Glas
Dammsugarpåsar
Gifter och kemikalier

Strö från behandlat
trävirke eller spånskivor
Aska
Kalk

När komposten inte fungerar – felsökning

FEL

Klumpar i komposten

Komposten luktar illa

Komposten är för blöt

Nedbrytningen går för långsamt

Komposten för kall

Komposten luktar ammoniak

Flugor i komposten

Komposten full

Myror i komposten

Komposten jäser

Maskarna rymmer

ÅTGÄRD

Finfördela, kratta sönder klumpar

Blanda om och luckra, tillför strö

Öppna och vädra, tillför strö

Vattna (för torr), minska strö

Lägg i mer avfall, isolera

Öka strötillsatsen

Täck med strö/myggnät

Töm i en efterkompost

För torr, vattna

Blanda om, tillsätt mer strö

Öppna, kyl ned, minska strö

Vad gör man med den färdiga komposten?

Du kan enkelt ta reda på om din kompost är färdig genom att röra om i den och se om temperaturen stiger. Om den inte stiger är komposten mogen och du kan tömma den och använda jorden som bildats. Ett annat sätt är att så några krassefrön i komposten och se om krassen gror och blir grön. Om den gör det är komposten mogen.

Komposteringsprocessen tar olika lång tid beroende på vilken typ av behållare du använder. En isolerad behållare kan mogna på 6 månader medan det i en oisolerad behållare tar upp till ett år för samma material att mogna.

När din kompost är mogen kan den behöva efterkomposteras innan du använder den på kökslandet. Annars kan den innehålla så mycket näringsämnen att dina frön och växter kan ta skada. Under efterkomposteringen kan materialet ligga på marken eller i en enkel träram. Täck komposten så att den inte urlakas vid regn.

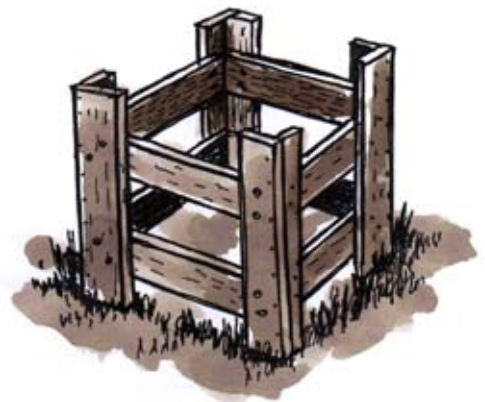
Kompost är ett utmärkt jordförbättringsmedel. Trädgårdskomposten ökar mullhalten i jorden medan hushållskomposten tillför näring. Tänk på att jorden från hushållskomposten innehåller väldigt mycket näring och därför bör blandas ut med vanlig trädgårdsjord (En del hushållskompost till tre delar trädgårdsjord). Om du har en maskkompost så blir kompostjorden ännu mer näringsliv och förhållandet bör vara en del kompostjord till fem delar trädgårdsjord.

Använd kompostjorden i trädgårdslandet, under buskar, runt fruktträden eller runt rosorna. Om du vill använda den till krukväxter, balkonglådor eller för att toppdressa gräsmattan så bör du sälla jorden med ett nät med cirka 15 millimeter maskor.

Olika kompostbehållare

En trädgårdskompost kan du göra själv av några plankor, flätade grenar eller av ett enkelt stål nät.

En hushållskompost kan du köpa för cirka 700 kr och uppåt. Det finns ett stort utbud av behållare att välja bland. Oavsett vilken du väljer bör du försäkra dig om att det är en stabil konstruktion som passar dina egna och din familjs behov.

Det finns stora och små komposter och vilken du ska välja avgörs av hur många ni är som ska använda den. En hushållskompost bör ta cirka 50 – 100 liter avfall per person och år. Fråga din leverantör om råd om du känner dig osäker.

Vill du veta mer?

LITTERATURFÖRTECKNING:

Kompostboken
T G Alm, NOK-förlag

Jord och kompost
Kratschmer, ICA-förlaget

Att lyckas med komposten
Persson, BIDA-förlag

Det ska gå runt, runt
Saar, SCAP-förlag

Lottas nya kompostråd
Lanne, Bra Miljö AB

Bygg din egen kompost
Lanne, Bra Miljö AB

Smittar komposten?
Åkesson & Gustafsson, SLU

Lokal kompostering i flerfamiljshus -
Roterande behållare
SNV Rapport 4229

Frågor om kompostering,
kontakta Miljö- och hälsoskyddskontoret,
tel. 26 93 82 eller 26 93 83, e-post mhk@gotland.se
Övriga frågor om avfall eller återvinning,
kontakta Tekniska förvaltningen,
tel. 26 91 00, e-post: renhallning@gotland.se
Mer information finns på vår hemsida www.gotland.se

Miljö- och hälsoskyddskontoret

Besöksadress: Tallundsgatan 11
Postadress: 621 81 VISBY
Tel 0498-26 93 82 eller 26 93 83
E-post mhk@gotland.se
www.gotland.se/mhk

Tekniska förvaltningen

Renhållningen
Besöksadress: Skarphällsgatan 16
Postadress: 621 81 VISBY
Tel 0498-26 91 00
E-post renhallning@gotland.se
www.gotland.se/renhallningen

GOTLANDS
KOMMUN